

УДК:
27:001.892]:316.74

Оригинални
научни рад

ПОЛИТИЧКА РЕВИЈА
POLITICAL REVIEW
Година (XXII) IX, vol=25
Бр. 3 / 2010.
стр. 127-142.

*Владан Станковић**
Институт за политичке студије, Београд

КОНФЕСИОНАЛНОСТ И ПОЛИТИКА НАУЧНОТЕХНОЛОШКОГ РАЗВОЈА**

Сажетак

У раду аутор изучава везе између три хришћанске конфесије (православне, католичке и протестантске) и показатеља научнотехнолошког развоја, на основу чега изводи закључке о утицају конфесионално-културних чинилаца на политику научнотехнолошког развоја. Полази се од теоријско-појмовног оквира, прелази се на показатеље, спроводи истраживање, и на крају изводе закључци. Први део рада обухвата најпре теоријски оквир досадашњих истраживања у овој области, а потом и радно дефинисање предмета истраживања (појмовни оквир). Други део рада спроводи операционализацију, тако што издваја оне показатеље који јасно указују на везу између конфесионалног и научнотехнолошког развоја. У трећем делу рада, на основу статистичких података, укрштају се независне варијабле конфесионалног (претежно: православне, католичке и протестантске земље) са зависним варијаблама научнотехнолошког развоја (на основу података OECD-а и EUROSTAT-а). Коначно, на основу добијених података, спроводи се закључивање о (не)постојању корелација између конфесионалног и научнотехнолошког развоја. Методи у садржинском смислу речи који се у истраживању користе су: метод посматрања, статистички метод, метод унакрсних култура и упоредни метод, те метод идеалних типо-

* Истраживач сарадник, Института за политичке студије у Београду

** Рад је настао у оквиру научног пројекта „Друштвене и политичке претпоставке изградње демократских институција у Србији“ (149057 Д), који се реализује у оквиру Института за политичке студије у Београду, а финансира Министарство за науку и технолошки развој Републике Србије.

ва. Од формалних (структуралних) метода на истраживање ће бити примењени: индуктивни метод и метод дедуције, конкретизација и генерализација.

Кључне речи: политика, конфесија, научнотехнолошки развој

1. ПРЕДМЕТНИ ОКВИР

Предметни оквир ће нам помоћи да дефинишемо предмет истраживања, како бисмо на основу њега могли да извршимо операционализацију, методом конкретизације, и да на тај начин спроведемо истраживање.

1.1 Теоријско-предметни оквир

До сада није рађено потпуно и свеобухватно истраживање на тему утицаја верског и религиозног фактора на друштвена, привредна или пак, научноистраживачка питања. Овом темом се у теоријском смислу понајвише бавио један од најугледнијих социолога Макс Вебер (*Max Weber*), који је дао значајне доприносе изучавању утицаја протестантске конфесионалне етике на дух капитализма.¹⁾ Након Вебера појавила се читава школа веберијанаца који су истраживачко-теоријски предмет ширили на: ислам,²⁾ католичанство,³⁾ православље...⁴⁾ Поред Вебера и његових следбеника овом се темом бавио још један велики социолог, Роберт Мертон (*Robert K. Merton*).⁵⁾ Мертон је сузио истраживачко поље на проучавање утицаја протестантизма на научноистраживачки развој, доводећи их у узрочно-последичну везу. У новије време вршена су нека непотпуна, пре свега емпиријска, истраживања на тему утицаја верске праксе на друштвени и економски развој и обрнуто (*Robert J. Barro*).⁶⁾ Коначно ту је, поред економисте Бароа, и социолог разво-

1) Најпродаваније издање ове књиге на нашем језику изашло је у издању сарајевске *Cejetlostu* 1989. године. (Maks Weber: *Protestantska etika i duh kapitalizma*, Svjetlost/Veselin Masleša, Sarajevo, 1989)

2) Tarik Mohamed Al-Magarief: *An inquiry into the islamic ethic and the spirit of capitalism*, Department of Economics of the University of Oregon, 1989.

3) Michael Novak: *The Catholic ethic and the spirit of capitalism*, Free Press, New York, 1993.

4) Andreas E. Buss: *The Russian-Orthodox tradition and modernity*, Brill, 2003. На тему везе православља и друштвеног и привредног развоја било је још аутора, попут Василиоса Макридиса или нпр. Наталије Динело.

5) О Мертоновим истраживањима на ову тему видети нпр. у: Robert K. Merton, Norman W. Storer, *The sociology of science – theoretical and empirical investigations*, University of Chicago Press, 1979.

6) Robert J. Barro: *Determinants of economic growth – a cross-country empirical study*, MIT Press, 1998.

ја Инглехарт (*Ronald F. Inglehart*) који је имао значајне осврте на изучавање утицаја религиозно-културних фактора на друштвени, привредни и научнотехнолошки развој.⁷⁾

1.2 Појмовни оквир истраживања

Овде свакако ваља разјаснити и појмовни оквир предмета истраживања који носи наслов: *Конфесионалност и политика научнотехнолошког развоја*.

1. *Конфесионалност* потиче од речи конфесија (лат. *confessio*), и означава у свом општем облику: *исповедање, признавање, признање*, али и (у нешто ужем смислу): *изнуду признања и вероисповедање (вероисповест)*.⁸⁾ Синтетичка дефиниција појма конфесија означава *трајну подгрупу унутар једне религије којом појединци исказују сагласност са догмама (учењима) и обредима (манифестационим радњама) групе*⁹⁾ и тако се подређују њеном приступу исповедању исте вере, а заједница у заједничком вероисповедању потврђује своју повезаност, и истиче постојаност спрам других религијских група.¹⁰⁾

2. Појам *политика* такође је вишезначан. Најшире схваћено, *политика је начин усмеравања друштва*, друштвених група и појединаца у одређеном правцу.¹¹⁾ Овде се “политика у ужем смислу одређује као усмеравање друштва ка одређеним циљевима уз помоћ државе, а у ширем као усмеравање без обзира на субјекат ко-

7) Погледати нпр. веома интересантна изучавања Инглхарта на тему утицаја религије на развој. (Ronald Inghart: “Kultura i demokratija”, *Kultura je važna – kako vrednosti uobličavaju ljudski progres*, priredili Lorens Harison, Samjuel Hantington, Plato, Beograd, 2004, str. 147-171)

8) Heinz-Günther Stobbe: “Konfesija”, *Leksikon temeljnih religijskih pojmova*, (ur.) Adelth Khoury, Prometej, Zagreb, 2005, str. 213: “Riječ konfesija (*k*) izvodi se iz latinske imenice *confessio* koja polazi od glagolskog oblika *confiteri*. Stariji crkveni jezik poznaje dva značenja *confessio*: ispovijedanje i priznanje. (...) usmena izjava vjerovanja kod krštenja zove se *confessio (fidei)*, isto tako vjersko svjedočenje u životu i tijekom života sve do krajnjeg slučaja svjedočenja krvlju, zbog čega su kršćani koji su bili spremni na mučeničku smrt bili i nazvani *confessores*.”

9) (ур) Димитрије Калезић: *Енциклопедија православља*, Књига II, Савремена администрација, Београд, 2002, стр. 1016.

10) Eerdmans Brill: *The Encyclopedia of Christianity*, Brill Leiden, 1997, p. 635: “Its preserves the freedom of the individual conscience, but it also induces conformity through public exposure of deviant behavior.”

11) Тако професор Радомир Лукић политику дефинише управо социолошки. Према њему, “Politika je: 1) Delatnost usmeravanja ljudske delatnosti u određenom pravcu, tj. radi ostvarivanja određenih ciljeva.” (Radomir Lukić, Pavle Jovanović: “Politika”, *Sociološki leksikon*, Sавремена администрација, Београд, 1982, стр. 464)

ји ту функцију врши.”¹²⁾ Синтетичка дефиниција појма политике означавао би: *начин усмеравања друштва у одређеном правцу и ка одређеним циљевима које се огледа у вођењу јавних послова доношењем заједничких одлука са општеобавезном снагом.*¹³⁾

3. Коначно, када је реч о термину научнотехнолошки развој, тада би под тим појмом могли да подразумевамо *ону врсту повећања продуктивности рада која се темељи на техници,*¹⁴⁾ *технологији*¹⁵⁾ *и образовању, где је све већи део прираста производње резултат улагања у научна истраживања.*

4. На самом крају, *политика научнотехнолошког развоја представљала би начине усмеравања научнотехнолошке привредне делатности саобразно општој економској политици једне земље и једног друштва.* Ти би се модалитети кретали у идеалнотипском опсегу: од крајњег тржишног приступа иновативног, дерегулисаног индивидуализма до строго централистичког и бирократског начина вођења научнотехнолошке политике.

1.3 Временско-просторни оквир

У временском смислу истраживање ће покрити период од последњих 20 (двадесет) година. Разлог одређивања временског опсега од 20 година лежи у чињеници да је то довољна временска дистанца за мерни период са једне стране, а са друге да је створен временски простор у коме су основни саобразни образци у сфери политичког, правног и економског система унификовани (прелаз у неким земљама са социјализма на капитализам).

Када је реч о просторном одређењу, тада се истраживач определио за мерење конфесионалног утицаја у хришћанској религији, која је темељ идентитета како наше, тако и шире европске баштине. Три конфесије о којима ће бити овде речи су: православна, католичка и протестантска конфесија, чији су носиоци: православ-

12) Vojislav Stanovčić: *Politička teorija*, Službeni glasnik, Beograd, 2006, str. 330.

13) Ibidem

14) Šahin Mandal: *Tehnološki razvoj i politika*, Centar za izdavačku delatnost Ekonomskog fakulteta, Beograd, 2004, str.5: “Pod tehnikom se u prvom redu podrazumeva skup sredstava za rad u najširem smislu reči, pa shodno takvom stanju pod tehničkim progresom treba podrazumevati pronalaženje novih i usavršavanje postojećih sredstava za rad.”

15) Đorđe Vrcelj: *Merenje tehničko-tehnološkog progressa i metodi njegovog prognoziranja*, Institut za ekonomiku industrije, Beograd, 1974, str.6: “Pojam tehnologija obično podrazumeva: Skup znanja i veština fizičkim, hemijskim i drugim osobinama i postupcima obrade ili prerade sirovina, poluproizvoda i preradevina u procesu proizvodnje, usled čega je i tehnički progres sastavni deo proizvodnog procesa u kome se mahaničko-tehničkim postupcima i hemijsko-tehnološkim procesima sirovine pretvaraju u gotov proizvod.”

на, католичка и протестантска друштва (земље). Тако, просторно одређење обухвата друштва у којима је хришћанство доминантна вероисповест.

1.4 Метод

На основу метода посматрања и статистичког метода приступиће се истраживању груписаности земаља према унапред узетим показатељима (зависним варијаблама) који се тичу научнотехнолошког развоја, и за које постоје основане индикације да на њих делује конфесионални фактор (који се у том случају исказује као независна варијабла, у облику конкретне православне, католичке или протестантске земље). Груписаност земаља према конфесионалном аспекту на табlici за поједну променљиву варијаблу научнотехнолошког развоја довољан је индикатор посматране појаве.

1.5 Варијабле

Истраживање установљава две врсте варијабле. Независне варијабле су три хришћанске конфесије, а њихови носиоци су друштва или земље у којима доминира: православна, католичка или протестантска конфесија. Зависне варијабле су одређене променљиве уоквирене основаним показатељима научнотехнолошког развоја. Из чињеничног мноштва које нам нуде статистички подаци *OECD*-а и *EUROSTAT*-а издвојићемо оне показатеље или индикаторе, који самим летимичним увидом у податке, методом посматрања, омогућавају да стекнемо сазнања о присутности корелативне везе између конфесионалног и научнотехнолошког развоја. Ти показатељи су: учешће научног кадра у структури запослених, улагање у знања (% од БДП), број научних истраживача (на 1.000 запослених), број регистрованих патената (на 1.000 становника), обрт (добит) из патентних права за иновације и експлоатацију иновативних система, расходи из буџета на институције високог образовања и приватни расходи у високо образовање.

1.6 Хипотетички оквир

Хипотетички оквир требало би да понуди одговор на питање: у којим ће се општим оквирима кретати сам предмет истраживања.

Пошто постоји сагласност да су Мертонова теоријска истраживања основана, и да су дала резултате у исправном смеру, то ће основна хипотеза бити да између конфесионалног чиниоца и

научнотехнолошког развоја постоје корелативне везе, и да је културно-религијски чинилац један од одређујућих фактора креирања политике научнотехнолошког развоја.

Већ прва посебна хипотеза указује да у земљама у којима доминира протестантска конфесија постоје израженији параметри научнотехнолошког развоја.

Прва појединачна хипотеза је да је учешће научнотехнолошког кадра у укупној маси запослених највеће у протестантским земљама.

Друга појединачна хипотеза: улагање у знања такође је највеће у протестантским земљама.

Трећа појединачна хипотеза је да је и број истраживача (у одабраној маси радноактивних) такође највећи у протестантским земљама.

Четврта појединачна хипотеза је да и према броју регистрованих патената (на унапред одређени број становника) предњаче протестантске земље.

Друга посебна хипотеза: политика научнотехнолошког развоја је различито постављена у односу на преовладавајући конфесионални фактор мерених земаља.

Прва појединачна хипотеза је да су расходи из буџета грађана највећи у протестантским земљама, и то оним реформаторског усмерења (калвинисти, пуританци, презвитери, секторијанци).

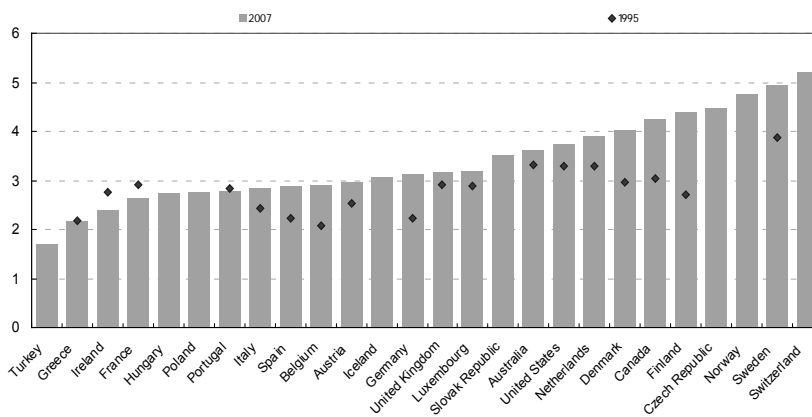
Друга појединачна хипотеза: обрт (или добит) на експлоатацију патентних права из иновација и иновативних система највећа је у православним земљама, јер је број остварених патентних права овде најмањи.

На основу овако формираних хипотеза приступићемо налазу резултата, како бисмо могли да спроведемо обраду података и извршимо закључивање.

2. НАЛАЗ

1. Када је реч о учешћу научно-технолошких дисциплина у привреди ваља истаћи да је спој науке и привреде преко учешћа научника у укупном проценту запослених следећег састава. Девет од десет земаља са највишим *учешћем научног кадра у укупној ма-*

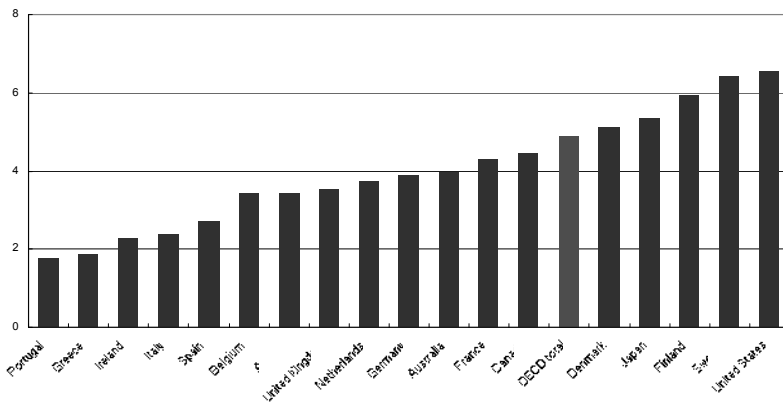
си запослених су протестантске земље.¹⁶⁾ На првом месту је Швајцарска, која у 1995. години (када је обављено прво мерење) није обухваћена истраживањем, да би у другом мерном узорку из 2007. године она доспела на челну позицију са 5,21% научног кадра од укупне радне снаге. На другом месту налази се Шведска која је 1995. године имала 3,87% научног кадра, да би тај број 2007. године нарастао на чак 4,94%. На трећем месту је Норвешка, која баш као и Швајцарска у првом мерењу није била обухваћена, али је 2007. године број њеног научног кадра био 4,76%. Међу првих десет само је једна католичка земља која има 4,49% научног кадра у укупној маси упослених. Следи читав низ протестантских земаља: Финска (2,71% у 1995. години и 4,40% у 2007. години), Канада (3,03% и 4,24%), Данска (2,96% и 4,01%), Холандија (3,28% и 3,90%), Сједињене Америчке Државе (3,29% и 3,74%) и Аустралија (3,31% и 3,62%). У доњем делу табеле налази се чак 8 католичких земаља у низу, и то овим редом: Белгија (2,07% и 2,91%), Шпанија (2,22% и 2,89%), Италија (2,44% и 2,83%), Португал (2,84% и 2,77%), Пољска (без мерења, и 2,77%), Мађарска (без мерења и 2,75%), Француска (2,90% и 2,64%), Ирска (2,75% и 2,40%). На дну лествице налази се православна Грчка са 2,17% у 1995. години, и 2,19% у 2007. години.

графикон 1

16) <http://oberon.sourceoecd.org/vl=6810826/cl=14/nw=1/rpsv/factbook2009/07/02/03/index.htm>

2. И улагања у знање (сходно проценту бруто домаћег производа за 2004. годину, или неку од каснијих година), показује сличну тенденцију.¹⁷⁾ Читав низ протестантских земаља и овде се истиче са највећим улагањима у знања: САД (6,6%), Шведска (6,4%), Финска (5,9%), Данска (5,1%), те Канада (4,5%). Најбоље пласирана земља, по питању улагања у научно-технолошка знања и иновативне системе је Француска са 4,3%, а затим далеко иза ње у непрекидном ланцу следе следеће католичке земље: Аустрија са 3,4%, Белгија (3,4%), Шпанија (2,7%), Италија (2,4%), Ирска (2,3%). На претпоследњем месту у овом низу налази се једна православна земља – Грчка, са 1,9%; а на последњем поново једна католичка земља – Португал, са свега 1,7% издвајања на научно-технолошка знања, од 2004. године наовамо.

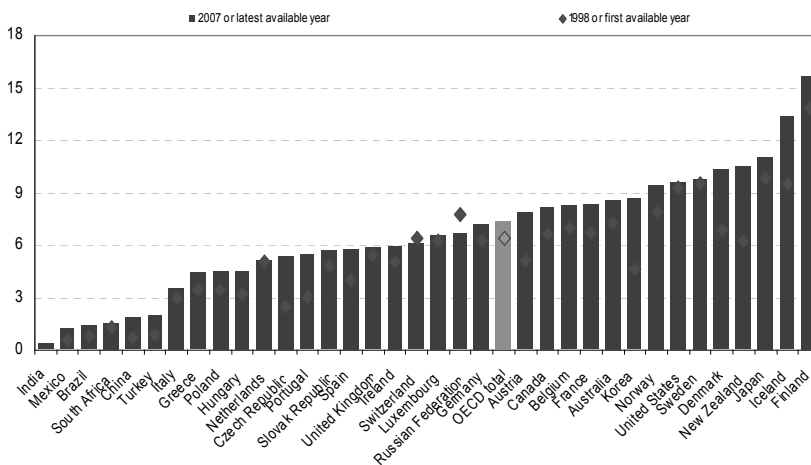
(графикон 2)

3. И у погледу броја истраживача (на хиљаду запослених – еквивалент са пуним радним временом) истичу се протестантске земље.¹⁸⁾ Истраживање је спроведено 1998. године први пут, и 2007. године последњи пут. Највишу стопу научних истраживача има Финска, и то 13,9 индексних поена у 1998. години, и чак 15,7 у 2007. години. Следи Исланд са 9,6 индексних поена у 1998, и 13,4 у 2007. години. Од четвртог до осмог места према броју истраживача заузимају следеће протестантске земље: Нови Зеланд (6,2 индексна поена у 1998. години, и 10,5 у 2007), Данска (6,9 и 10,4), Шведска

17) <http://titania.sourceoecd.org/vl=17292543/cl=14/nw=1/rpsv/factbook2009/07/01/02/index.htm>

18) <http://titania.sourceoecd.org/vl=17292543/cl=14/nw=1/rpsv/factbook2009/07/01/03/index.htm>

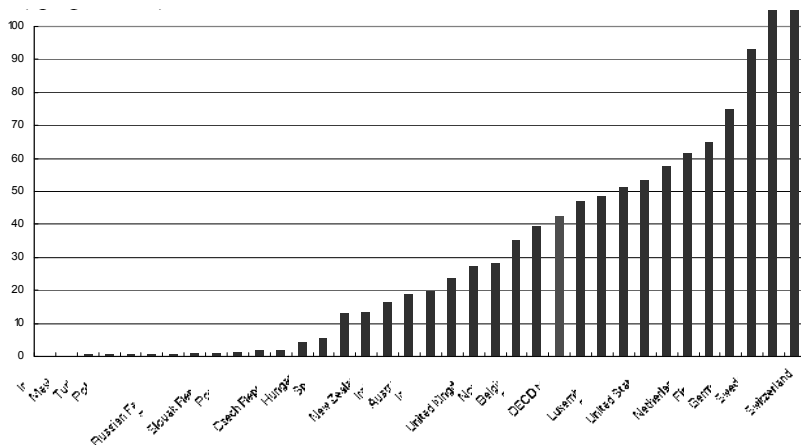
(9,5 и 9,8), САД (9,3 и 9,6), Норвешка (7,9 и 9,5). У средини табеле налази се православна Русија са 7,7 у 1998, и са значајним падом од 6,7 индексних поена 2007. године. При дну табеле (иза којих су само земље трећег света или оне «у развоју») су: преовлађујуће католичка Мађарска (3,2 и 4,5), доминантно католичка Пољска (3,5 и 4,4), православна Грчка (3,5 и 4,4) и католичка Италија (2,9 и 3,6).

(графикон 3)

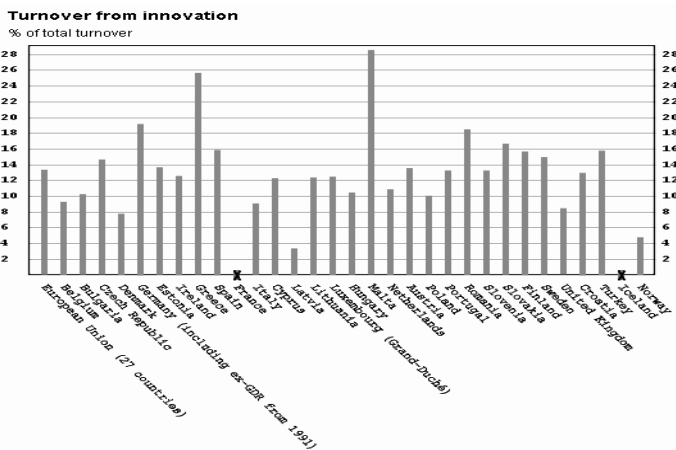
4. И када је у питању број регистрованих патената на хиљаду становника протестантске земље предводе.¹⁹⁾ На водећем, првом месту налази се Швајцарска са чак 114,8 патената на хиљаду становника. Следи трећеplasирана Шведска са 93,3 патента на хиљаду становника, и Финска на петом месту са 64,7 патената. На шестом месту је Холандија са 61,5 патената на хиљаду становника у 2006. години. Осму и девету позицију заузимају Сједињене Америчке Државе (53,3) и Данска (51). Прва католичка земља са бројем патената (ако изузмемо Луксенбург који заузима позицију испред са 48,3) је Аустрија са 46,8 патената. У доњем делу табеле поред низа католичких земаља (Шпанија 5,4; Мађарска 4,1; Чешка 1,7), налазе се и две православне: Грчка са 1,3 патента, и Руска федерација са 0,4 патента на хиљаду становника.

19) <http://titania.sourceoecd.org/vl=17292543/cl=14/nw=1/rpsv/factbook2009/07/01/04/index.htm>

(графикон 4)

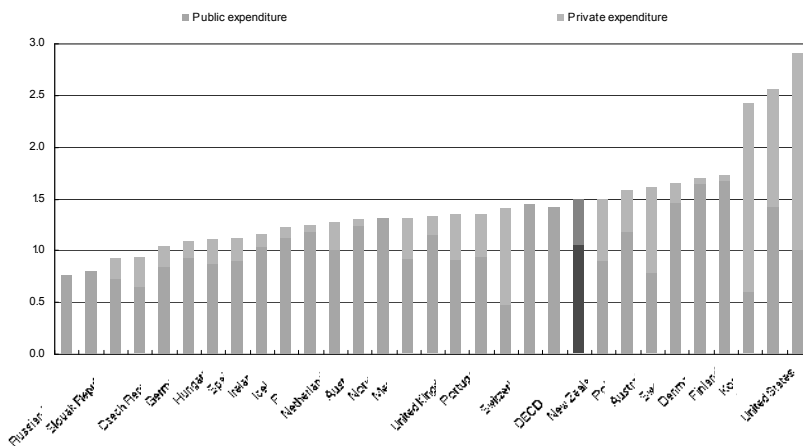
5. Када је реч о *обрту* (или *добити*) за експлоатацију патентних права из иновација и иновативних система (изражених у процентима за последњу мерљиву 2006. годину), резултати стоје овако.²⁰⁾ На првом и другом месту налазе се две православне земље: Грчка са 25,7% и Румунија са 18,5%. Следе две католичке земље: Словачка са 16,7% и Шпанија са 15,9%, а потом две протестантске: Финска (15,7%) и Шведска (15%). На дну колоне су протестантске земље: Уједињено краљевство (8,5%), Данска (7,8%), Норвешка (4,8%) и Летонија (3,4%).

(графикон 5)

20) <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/graphToolClosed.do?tab=graph&init=1&plugin=1&language=en&pcode=tsdec340&toolbox=legend>

6. Поређењем конфесионалне припадности држава са *расходом истих на институције високог образовања*, добијамо следећу слику.²¹⁾ Највеће учешће у расходу у односу на проценат друштвеног бруто производа мерено у 2005. години имају Сједињене Америчке Државе: 1% јавне потрошње и 1,9% приватне потрошње. Следи доминантно протестантска Канада са 1,4% јавне и 1,1% приватне потрошње. Четврта је Финска са 1,7% јавне и 0,1% приватне потрошње. Одмах иза се налазе и следеће протестантске земље: Данска (1,6% и 0,1%), Шведска (1,5% и 0,2%) и Аустралија (0,8% и 0,8%). Прва католичка земља, Пољска, налази се тек на 8. месту са 1,2% јавне и 0,4% приватне потрошње. Далеко иза је православна Грчка са 1,4% јавне и без приватне потрошње. На дну табелу су католичка: Чешка Република (са 0,8% и 0,2%), Италија (0,6 и 0,3) и Словачка (0,7% и 0,2%). На самом рубу табеле је још једна православна земља – Руска федерација са 0,8% учешћа у јавном расходу на институције високог образовања, и без учешћа приватне потрошње у овој области.

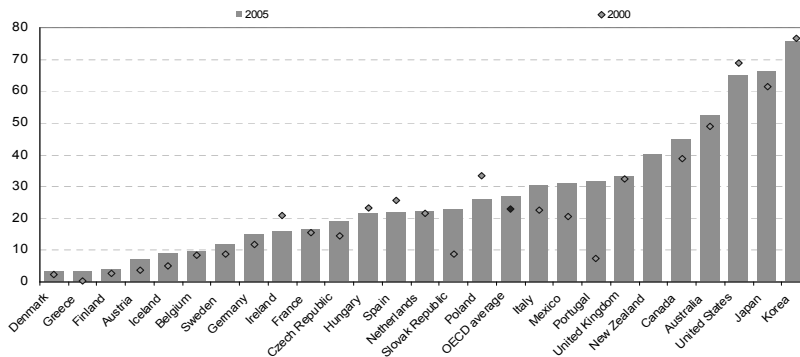
(графикон 6)

7. Када је реч о уделу за *издвајање приватних трошкова у високо образовање* (изражено у процентима од бруто друштвеног производа), тада је ситуација следећа.²²⁾ У врху се налази низ од пет протестантских земаља: САД са 68,9% у 2000. години и 65,3% у 2005. години, следи Аустралија са 49% и 52,2%, Канада (39% и

21) <http://oberon.sourceoecd.org/vl=2830275/cl=28/mw=1/rpsv/factbook2009/09/02/04/index.htm>

22) <http://oberon.sourceoecd.org/vl=2588795/cl=20/mw=1/rpsv/factbook2009/09/02/03/index.htm>

44,9%), Нови Зеланд (без мерења и 40,3%) и Уједињено краљевство (32,3% и 33,1%). На самом дну табеле су католичка Аустрија са 3,7% и 7,1%, протестантска Финска са 2,8% и 3,9%, православна Грчка са 0,3% и 3,3%, и протестантска Данска са 2,4% и 3,3%.

(графикон 7)

3. ОБРАДА ПОДАТАКА

1. Девет од десет земаља са највишим учешћем научног кадра у укупној маси запослених су протестантске земље. Након једне католичке земље, поново се ређа низ од неколико протестантских земаља. У доњем делу табеле налази се чак 8 католичких земаља у низу. На дну таблице једна је православна земља.

2. И улагање у знања има сличну тенденцију. Највећа улагања у знања исказује низ од неколико протестантских земаља. У средини таблице налази се ланац католичких земаља, а на дну листе једна православна и, коначно, једна католичка земља.

3. И у погледу броја истраживача (на хиљаду запослених) одударују протестантска друштва. Прва два места су резервисана за ове земље, баш као и распоред од 4-8. места. Средину таблице заузима једна православна земља, док се на дну распореда налази низ од: неколико католичких, једне православне, па поново низ од неколико католичких земаља.

4. И када је у питању број регистрованих патената на хиљаду становника протестантске земље предводе. Прво, треће, пето, шесто, осмо и девето место заузимају протестантска друштва. Тек на десетом месту је једна католичка земља. Доњи део табеле резер-

висан је за низ католичких земаља, а при дну су два православна друштва.

5. Највишу добит на експлоатацији патентних права из иновација и иновативних система показују две православне земље, следе их две католичке. На дну колоне налази се низ од неколико протестантских друштава.

6. Највеће расходе на институције високог образовања имају чак првих седам протестантских земаља. Прва католичка земља која одваја одређени проценат од БДП-а налази се тек на осмом месту. Далеко иза је једна православна земља, а на дну табеле неколико католичких земаља. Прваославна земља је последња на листи.

7. Слика је још евидентнија када је реч о издвајањима приватних трошкова за високо образовање. У врху листе су пет протестантских земаља, а на дну табеле католичке и протестантске земље. Овде треба нагласити да су на врху табеле САД и британски доминиони који имају превалентан калвинистички, пуритански, презвeterијански и англикански облик вероисповедања хришћанства.²³⁾ Насупрот томе на дну табеле се налазе земље скандинавског појаса у којима је лутеранство доминантна (државна) религија.

На основу упоредног истраживања понуђених статистичких података *OECD*-а и *EUROSTAT*-а може се закључити да протестантске земље имају: највеће учешће научног кадра у укупној маси запослених, највећи број истраживача (на 1.000 становника), највећа улагања у знања, највећи број патената (на 1.000 становника), највећа улагања из буџета у високо образовање, као и највећа издвајања из личних (приватних) буџета у високо образовање. Обрнуто, највишу добит из патентних права (у односу на БДП) имају православне земље, а следе католичке. Пошто су добити из патентних права у православним привредама велике, из овога следи да је научно-истраживачка делатност орјентисана више централистички него приватно и комерцијално. Обрнуто, пошто су добити из експлоатације патентних права у протестантским земаљама мале то указује на високо комерцијализован карактер научноистра-

23) Англиканци су по многим питањима већ увелико калвинизовани, што је последица политике енглеске круне да приближи учења Англиканске цркве пуританизму, који се тој истој круни коначно и покорио дајући јој легитимитет. Остваривање доминантног места енглеске власти у друштву, које је коначно признао и пуритански верски покрет, утицао је да та иста власт утиче у правцу додатног реформизовања Англиканске цркве. Тако је дошло до додатне протестантизације англиканизма (који је некада доктринарно био између католичанства и протестантизма).

живачке делатности, и орјентацију ка тржишном облику привређивања у овој области.

ЗАКЉУЧАК

На основу теоријских предпоставки, постављеног хипотетичког оквира и налаза стања да се закључити да је полазна Мертонова примеса о присној вези савременог научнотехнолошког приступа и протестантске конфесионалне културе потврђена. Са друге стране, политика научнотехнолошког развоја се у протестантским земљама унеколико разликује од конфесионално-културног миљеа у католичким друштвима и још више између протестантских и православних земаља. Ова политика се, међутим, разликује и међу самим протестантским земаљама и то према скали: лутерани – реформисани, чиме се и по овом питању потврђују Веберове тезе о (тада само могућим, а данас и доказивим) различитостима у друштвеним приступима лутерана и калвиниста (презвeterијанаца и секти). Политику научнотехнолошког развоја у протестантским земљама (коју диктирају реформисани, а прате је тек лутерани) одређује склоност ка иновативним улагањима, тржишни приступ проблему, комерцијализација услуга, распрострањеност практичних иновација. Насупрот томе православна друштва (која су добрим делом изашла из планске привреде и договорне економије) карактерише: некомерцијални приступ научнотехнолошким активностима, мања улагања у иновативне делатности, бирократски приступ овом сектору привреде, орјентација према базичним истраживањима.

Наведени истраживачки подухвати и горе изнети закључци указују на тесну везу између конфесионалног и научнотехнолошког развоја. Потврђивање основних поставки: Мертона, Вебера, Бароа и Инглехарта указује на нерскидиве везе културних чинилаца и економског – друштвеног и привредног развоја, у коме је научнотехнолошки развој тек један његов нераскидиви део. Тако, коначно, економија престаје да се сагледава само као некаква засебна научна дисциплина издвојена из интеракције са другим друштвеним подручјима и подложна економском инжењерингу који разара верско-онтолошко, културно и друштвено ткиво једне нације. Она сада почиње да се сагледава и као друштвена делатност (и друштвена наука у пуном значењу речи), у којој вредности, норме

и култура играју важну улогу, и у којој је политика место сусрета културе и економије, религије и науке.

Vladan Stankovic

CONFESSIONS AND POLITICS OF SCIENTIFIC-TECHNOLOGICAL DEVELOPMENT

Summary

In this paper author analyzed connections between three Christian confessions (Orthodox, Catholic and Protestant) and pointers of scientific-technological development and on the basis of this analysis the author made conclusions on influence of confession-cultural factors on the politics of scientific-technological development. The starting point in the analysis is a theoretical-notional frame, then the author analyzed the pointers, made research and presented final conclusions. First part of the paper encompasses firstly a theoretical frame of research in this field that has been conducted so far, and then a practical (working) definition of the object of research (notional frame). Second part is operational one, and it was written by underlining the pointers which clearly pointed a relation between confessional and scientific-technological development. In third part of the paper on the basis of statistical data the author connected independent variables of confessional (mainly in the case of Orthodox, Catholic and Protestant states) with dependent variables of scientific-technological development (on the basis of the OEBIS and EURO-STAT data). In the end of the paper, on the basis of such data the author made conclusions on (non)existence of correlations between confessional and scientific-technological development. In case of the content of the meaning of the words used in the research the author used following methods: method of observation, statistical method, method of intertwined cultures, comparative method and method of ideal types. Among formal (structural) methods there were implemented the following methods: inductive method and method of deduction, concretization and generalization.

Key Words: politics, confession, scientific-technological development

ЛИТЕРАТУРА

- Al-Magarief, Tarik Mohamed: *An inquiry into the islamic ethic and the spirit of capitalism*, Department of Economics of the University of Oregon, 1989.

- Barro J. Robert: *Determinants of economic growth – a cross-country empirical study*, MIT Press, 1998.
- Brill Eerdmans: *The Encyclopedia of Christianity*, Brill Leiden, 1997.
- Buss E. Andreas: *The Russian-Orthodox tradition and modernity*, Brill, 2003.
- Veber, Maks: *Protestantska etika i duh kapitalizma*, Svjetlost/Veselin Mašleša, Sarajevo, 1989.
- Vrcelj Đorđe: *Merenje tehničko-tehnološkog progressa i metodi njegovog prognoziranja*, Institut za ekonomiku industrije, Beograd, 1974.
- Inghart, Ronald: „Култура и демократија“, *Култура је важна – како вредности уобличавају људски прогрес*, приредили Lorens Harrison, Samjuel Hantington, Плато, Београд, 2004, стр. 147-171,
- Калезић Димитрије: *Енциклопедија православља*, Књига II, Савремена администрација, Београд, 2002.
- Lukić Radomir, Jovanović Pavle: “Politika”, *Sociološki leksikon*, Savremena administracija, Beograd, 1982, str. 464-468.
- Mandal Šahin: *Tehnološki razvoj i politika*, Centar za izdavačku delatnost Ekonomskog fakulteta, Beograd, 2004.
- Merton K. Robert, Storer W. Norman: *The sociology of science – theoretical and empirical investigations*, University of Chicago Press, 1979.
- Novak, Michael: *The Catholic ethic and the spirit of capitalism*, Free Press, New York, 1993.
- Stanovčić, Vojislav: *Politička teorija*, Službeni glasnik, Beograd, 2006.
- **Stobbe**, Heinz-Giinter: “Konfesija”, *Leksikon temeljnih religijskih pojmova*: (ur.) Adelth Khoury, Prometej, Zagreb, 2005, str. 213-217.
- <http://oberon.sourceoecd.org/vl>

Овај рад је примљен 8. јуна 2010. а прихваћен за штампу на састанку Редакције 12. августа 2010. године.